

Waanderslezing 1 maart 2009: Cees Fasseur over Juliana & Bernhard

De tweede Waanders Lezing in het Historisch Centrum Overijssel, op zondag 1 maart, was, net als de eerste, een succes. Opnieuw een volle zaal en een spreker die zijn publiek van begin tot eind geboeid hield.

Huwelijksperikelen

De Leidse emeritus hoogleraar Cees Fasseur, historicus en jurist, sprak over zijn nieuwste boek *Juliana & Bernhard. Het verhaal van een huwelijk. De jaren 1936-1956*. Eerder al schreef hij de tweedelige biografie *Wilhelmina*. 'Het was mij bekend', meldt hij in zijn voorwoord, 'dat bij de ontruiming van paleis Soestdijk na de dood van Juliana en Bernhard in 2004 veel archiefmateriaal was aangetroffen, dat nieuw licht wierp op hun huwelijk in en na de oorlogsjaren. Hun nagelaten briefwisseling en andere documenten zouden mij in staat stellen een origineel tweeluik te laten volgen op mijn Wilhelmina-biografie.'

Met name zou het gaan over de jaren 1948-1956, waarin de gebedsgenezers Greet Hofmans een grote rol speelde aan het hof. Zij was, door Bernhard (!), binnengehaald ten behoeve van prinses Marijke (later Christina geheten), die leed aan een oogziekte. Juliana voelde zich daarover zeer schuldig, omdat zij tijdens haar zwangerschap iemand had bezocht met het besmettelijke roodvonk, waardoor bij Marijke later de oogproblemen ontstonden.

Grote invloed

Hofmans kreeg grote invloed op Juliana en behield die. Ook, nadat was gebleken dat haar 'doorgevingen', boodschappen van hogerhand, geen enkel positief effect hadden op de oogziekte van Marijke. Juliana leek wel gehypnotiseerd door deze vrouw, stelde Bernhard vast. De invloed die Hofmans had op het hofleven, was voor hem onverteerbaar. Ook het optreden van Juliana als koningin leek er door te worden beïnvloed. Reden voor ongerustheid bij de regering. Uiteindelijk greep Bernhard in en dat leidde tot de verwijdering van Hofmans en de haren van Soestdijk.

Persoonlijke brieven en aantekeningen tóch openbaar

Fasseur doet op basis van het nieuwe bronnenmateriaal verslag van de roerige jaren tot 1956. De persoonlijke brieven en aantekeningen kwamen letterlijk uit alle hoeken en gaten, vertelde hij zondagmiddag. Zelfs uit de badkamer en uit een grote kist, waarvan de sleutel zoek was, maar die na te zijn opengebrouwen veel interessant materiaal bleek te bevatten.

Hoewel het archief van de Oranjes volgens de Archiefwet 1995 niet openbaar gemaakt hoeft te worden, het bevat namelijk privé- en geen overheidsmateriaal, gebeurde dit toch. In april 2004 werd daartoe in de tweede Kamer een motie ingediend. Koningin Beatrix gaf toestemming en Fasseur kon aan de slag. Afspraak was, dat hij toegang zou krijgen tot alle stukken in het Koninklijk Huisarchief en dat hij zijn bevindingen mocht publiceren in de vorm die hij wenste. Zonder inmenging van de koningin, althans zonder dat zij hem kon dwingen tot wijzigingen. Fasseur vroeg

zich zelfs af, of Beatrix het boek inmiddels wel heeft gelezen. 'Want het is natuurlijk niet leuk te lezen over de huwelijksperikelen van je ouders.'

Kritiek

In zijn lezing ging hij ook uitvoerig in op de kritiek die zijn boek heeft gekregen. Om te beginnen van de historicus Lambert Giebels, biograaf van de politicus Louis Beel (1902-1977), die geen toegang had gekregen tot het KHA. Hij wilde daar het rapport inzien van de Commissie-Beel over de 'Greet Hofmans-affaire', die bijna een einde maakte aan het huwelijk van Juliana en Bernhard. Volgens Giebels is *Juliana & Bernhard* niet wetenschappelijk, omdat de feiten voor een groot deel niet controleerbaar zijn. Andere onderzoekers hebben immers geen toegang tot veel van de bronnen die Fasseur kon gebruiken. (Het rapport werd overigens integraal opgenomen in het boek.)

'Project-Juliana'

Kritiek kwam er ook van NRC-journaliste Elsbeth Ety. Haar 'feministische hart stond bij tijd en wijle bijkans stil van oprechte verontwaardiging', schreef zij zelf. Het beeld dat Fasseur schetste van Juliana, deed volgens haar geen recht aan deze koningin, terwijl hij (de rol van) Bernhard veel te positief zou hebben voorgesteld. Bernhard, stelde Fasseur, wist dat Juliana hartstochtelijk verliefd op hem was en zou blijven. Hij had haar bevrijd uit het keurslijf waarin zij leefde. Het was zijn uitdaging om van het 'project-Juliana', zoals hij zijn huwelijk noemde, een succes te maken, want daarmee kon hij zich een positie verwerven, die anders voor hem onbereikbaar was geweest. En al die buitenechtelijke escapades deed hij af als normaal in de wereld van de hoge adel. Hem viel dus niets te verwijten.

Juliana, een onzekere vrouw in haar besluiten, zocht steun bij Greet Hofmans en vergaf haar man alles. 'Zij zal altijd op de prins blijven wachten', vertelde haar particulier secretaris Walraven baron van Heeckeren van Molencaten in 1956 in een niet gepubliceerd interview. 'Hij is voor haar het ideaal.'

Vragen van het publiek

Op de beschrijving van de persoon Van Heeckeren door Fasseur, als min of meer de kwade genius in het geheel, kwam kritiek vanuit de zaal. En wel van een mevrouw die had behoord tot de zogeheten 'Molencaten-groep' in Hattem, van waaruit Hofmans aanvankelijk opereerde en waartoe ook Van Heeckeren behoorde. De vragenstelster had de man ervaren als een warme en integere persoonlijkheid. Een vragensteller die wel kritiek had zonder dat hij het boek gelezen bleek te hebben, werd door Fasseur zonder pardon en onder applaus afgeserveerd.

Op de vraag bij wie zijn sympathie lag, gaf hij een tweeledig antwoord. Tot 1948 lag die duidelijk bij de gevoelige en intelligente Juliana. De man naast haar, Bernhard, was vooral een einzelgänger, egocentrisch, 'een schelm en schavuit', maar toch ook wel weer sympathiek. Minder begrip kreeg Fasseur voor de Juliana van na 1948, omdat zij daarna moeilijk te volgen was. En zonder begrip, is het lastiger om sympathie te hebben, vond de auteur. Zijn sympathieën waren dus verdeeld.

Een wenkend perspectief bood hij nog aan toekomstige onderzoekers. De inmiddels weer gesloten bronnen zullen te zijner tijd zeker beschikbaar komen, is zijn overtuiging en dan kan er met de inzichten van een andere periode over worden geschreven. Want elke tijd vertelt zijn eigen verhaal.

Wim Coster